YAZ-SUMMER 2015
15/1
ISSN: 1301-2045

EGE ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI
İNCELEMELERİ
DERGİSİ 19. yıl

TDİD

EGE ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

TDİD
EGE ÜNİVERSİTESİ TÜRK DÜNYASI İNCELEMELERİ DERGİSİ

19. yıl

Journal of Turkish World Studies
Журнал Исследований Тюркского Мира

YAZ-SUMMER 2015
15/1
ISSN: 1031-2045

TDİD
EGE ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI
İNCELEMELERİ
DERGİSİ 19. yıl

KURUCU / Founder
Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN

SAHİBİ-SORUMLU MÜDÜR / Owner
Ege Üniversitesi
Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü adına
Enstitü Müdürü
Prof. Dr. Metin EKİCİ

EDİTÖRLER / Editors
Prof. Dr. Metin EKİCİ
Yrd. Doç. Dr. Muhammet ŞEN

İngilizce Editörü
Araş. Gör. Seçil ÖRAZ BEŞİKÇİ

Yazı İşleri
Araş. Gör. Umut ÜREN

Tashih
Doç. Dr. Muvaffak DURANLI
Yrd. Doç. Dr. Rabia UÇKUN
Yrd. Doç. Dr. Ferah TÜRKER

Kapak Tasarımı, Dizgi ve Ağ Sayfası
Araş. Gör. Ali BALCI

Halkla İlişkiler
Araş. Gör. Şima DOĞAN

YAZIŞMA ADRESİ /Correspondence
Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları
Enstitüsü 35100 / Bornova - İZMİR
http://www.tdid.ege.edu.tr
Tel / telephone: 0232 - 3880110/2958
Belgegeçer / Fax: 0232 - 3427496
Elmek / E-mail: egetdid@gmail.com

BASKI / Print
Ege Üniversitesi Basımevi Bornova / İZMİR
Tel: 0232 - 388 10 22
Baskı Tarihi: HAZİRAN 2015
Baskı Âdeti: 250

YAYIN KURULU / Editorial Board
Prof. Dr. Metin EKİCİ (Ege Üniv.)
Prof. Dr. Ali EROL (Ege Üniv.)
Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN, (Ege Üniv.)
Prof. Dr. Alimcan İNAYET (Ege Üniv.)
Prof. Dr. Yüksel SAYAN (Ege Üniv.)
Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN (Emekli Öğr. Üyesi)
Doç. Dr. Mehmet TEMİZKAN (Ege Üniv.)
Doç. Dr. Metin ARIKAN (Ege Üniv.)
Doç. Dr. Yunus BALCI (Pamukkale Üniv.)
Doç. Dr. Muvaffak DURANLI (Ege Üniv.)
Doç. Dr. Selami FEDAKÂR (Ege Üniv.)
Doç. Dr. Yahya Kemal TAŞTAN (Ege Üniv.)
Doç. Dr. Abdullah TEMİZKAN (Ege Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Rüçhan BUBUR (Ege Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Pınar FEDAKÂR (Ege Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. İbrahim ŞAHİN (Ege Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Muhammet ŞEN (Ege Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Ferah TÜRKER (Ege Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Rabia UÇKUN (Ege Üniv.)
Yrd. Doç. Dr. Abdullah ÜSTÜN (Ege Üniv.)

DANIŞMA KURULU / Advisory Board
Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN (N. Erbakan Üniv.)
Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ (Atatürk Üniv.)
Prof. Dr. Mustafa ARSLAN (Pamukkale Üniv.)
Prof. Dr. Şeref BOYRAZ (Sivas Üniv.)
Prof. Dr. Şerif Ali BOZKAPLAN (DEU)
Prof. Dr. Ali DUYMAZ (Balıkesir Üniv.)
Prof. Dr. Mehmet ERSAN (Ege Üniv.)
Prof. Dr. İnci Kuyulu ERSOY (Ege Üniv.)
Prof. Dr. İlhan GENÇ (DEU)
Prof. Dr. Saadettin GÖMEÇ (Ankara Üniv.)
Prof. Dr. Ahmet TAŞAĞIL (M. Sinan G.S. Üniv)
Prof. Dr. Dursun YILDIRIM (TKAE)
Prof. Dr. Öcal OĞUZ (Gazi Üniv.)
Prof. Dr. Mehmet ÖZ (Hacettepe Üniv.)
Prof. Dr. Ali YAKICI (Gazi Üniv.)

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No: 18679

TDİD KURUMSAL

Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, yılda iki kez yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir. Ege Üniversitesi Yönetim Kurulu'nun 05.08.2014 tarih ve 25/24 No'lu kararı ile basılmıştır.

DERGİMİZİN TARANDIĞI ULUSLARARASI İNDEKSLER

ULAKBİM, ASOS, CEEOL, IndexCopernicus, MLA, PECYA, TURKOLOGISCHER ANZEIGER, ULRICH'S.

CORPORATE IDENTITY

Journal of Turkish World Studies is a scientific referee journal which is published twice a year. It is published by Ege University Executive Board's No. 25/24 decree dated 05.08.2014.

ABSTRACTED AND INDEXED IN FOLLOWING INDEXES:

ULAKBİM, ASOS, CEEOL, IndexCopernicus, MLA, PECYA, TURKOLOGISCHER ANZEIGER, ULRICH'S

Kapak Fotoğrafı:

İznik Vakfı – Orhan Cem Çetin / Kalimba

Dergimizin Yurtdışı Haberleşme Üyeleri

ABD – Uli Schamiloglu
ALMANYA – Mark Kirchner
ALTAY – Napir Bailkan
AZERBAYCAN – Kemal Abdullayev
BULGARİSTAN – Cengiz Hako
ÇİN – Abdulhekim Mehmet
FİNLANDİYA – Okan Dahe
FRANSA – Remy Dor
GÜRCİSTAN – Mirian Makharadze
HAKASYA – V. A. Burnakov
HOLLANDA – F. De Jong
IRAK – Çoban Hıdır Uluhan
İNGİLTERE – Arthur Hatto
İRAN – Cevat Heyet
JAPONYA – Tadashi Suzuki
KAZAKİSTAN – Seyit Kaskabasov
KIBRIS – Sevilay Arslan
KIRGIZİSTAN – Abdıldacan Akmataliyev
KOSOVA– Mülazım Mazrek
MACARİSTAN – István Zimonyi
MAKEDONYA – Oktay Ahmed
MOĞOLİSTAN – Ekrem Kalan
MOLDOVA – Lubov Çimpoeş
ÖZBEKİSTAN – Cabbar İşankul
ROMANYA – Tahsin Cemil
RUSYA – Dimitry Vasilyev
TATARİSTAN – İhsan Demirbaş
TÜRKMENİSTAN – Gurbandurdu Geldiyev
UKRAYNA – İsmet Zat
YUNANİSTAN – İbrahim Baltalı

BU SAYININ HAKEMLERİ

Prof. Dr. Mehmet Aça
Prof. Dr. Durmuş Arık
Prof. Dr. Alimcan İnayet
Prof. Dr. Zekeriya Karadavut
Prof. Dr. Zeki Kaymaz
Prof. Dr. Ali Torun
Doç. Dr. Serkan Acar
Doç. Dr. Metin Arıkan
Doç. Dr. Zekeriya Başkal
Doç. Dr. Leyla Budak
Doç. Dr. Mehmet Çeribaş
Doç. Dr. Kutluk Kağan Sümer
Doç. Dr. Ekrem Kalan
Doç. Dr. Hasan Mert
Doç. Dr. Alparslan Okur
Doç. Dr. Adem Öger
Doç. Dr. Abdullah Temizkan
Yrd. Doç. Dr. Pınar Fedakâr
Yrd. Doç. Dr. Mustafa Gültekin
Yrd. Doç. Dr. Abdullah Kök
Yrd. Doç. Dr. Âdem Öger
Yrd. Doç. Dr. Tuncay Öztürk
Yrd. Doç. Dr. İbrahim Şahin
Yrd. Doç. Dr. Muhammet Şen
Yrd. Doç. Dr. Rabia Uçkun
Yrd. Doç. Dr. Abdullah Üstün
Yrd. Doç. Dr. Cenk Yoldaş

Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi/Journal of Turkish World Studies
15/1 Yaz- Summer 2015

İçindekiler/ Contents

1 **Kültürel Belleğin Uzman Taşıyıcıları Olarak Âşıklar**
The Minstrels as the Expert Carriers of Cultural Memory
Prof. Dr. Mustafa ARSLAN ¤Doi: 10.13062/tdid.20151111622

7 **Hem Büyücü, Hem Rahip, Hem de Tabip: Uzmanlaşma Neden Yok?**
Magician, Priest and Physician all in One: Why No Specialisation?
Doç. Dr. Osman KARATAY ¤Doi: 10.13062/tdid.20151111623

13 **Orta Asya'dan Bilecik'e Hıdırellez**
Hıdırellez from Central Asia to Bilecik
Doç. Dr. Nurfeddin KAHRAMAN – Yrd. Doç. Dr. Refik ARIKAN ¤Doi: 10.13062/tdid.20151111624

29 **Gazipaşa'daki Geçiş Dönemi ve Halk Hekimliği Pratiklerinde**
Orta Asya Türk Kültürü ve İnanç Sisteminin Tesirleri
The Influence of the Ancient Turkic Culture and Beliefs Systems over
the Transitional Period and Folk Medicine Practices in Gazipasa of Antalya
Huriye EMEN ¤Doi: 10.13062/tdid.20151111625

45 **Fa Hsien'in Türkistan'da Seyahati**
Itinerary of Fa Hsien in Turkestan
Dr. Kürşat YILDIRIM ¤Doi: 10.13062/tdid.20151111626

59 **XX. Yüzyıl Başlarında Türk ve Yabancı Algısında**
Pan-Türkist ve/veya Pan-Turanist Coğrafya ve Turan Halkları-II
Pan-Turkist and/or Pan-Turanianist Lands and Turanian Peoples
in Perceptions of Turkish and Foreign at the Beginning of the 20th Century-II
Doç. Dr. Ahmet KARAÇAVUŞ ¤Doi: 10.13062/tdid.20151111627

77 **Aytmatov Anlatılarında İlâhî Tefekkür/Temenni Bilinci ve Ferdî Çok Dinlilik**
Metaphysical Thinking, Spirit of Prayer and Multiconfessionalism in the
Works of Aitmatov
Dr. Ahmet SARIGÜL ¤Doi: 10.13062/tdid.20151111628

95 **Sezai Karakoç'un Şiirlerinde Güzel Adlandırmalar**
Euphemisms in Poems of Sezai Karakoç
Dr. Halil ADIYAMAN ¤Doi: 10.13062/tdid.20151111629

105 **Mut Yöresi Ağzında "Yaklaşma" Bildiren -DI oldu- ve -(Y)IK oluğ- Yapıları**
-DI oldu- and -(y)IK oluğ- Structures Stating "Approximation" in The Dialect of Mut Region
Doç. Dr. Talip DOĞAN ¤Doi: 10.13062/tdid.20151111630

115 **Kırım Tatar Kimliğini Yeniden İnşa Etme Çabalarında Süreli Yayınlar**
ve Kitaplarda Yer Alan Folklor Ürünlerinin Rolü (1991-2014)
The Role of Folklore Products which Located in Periodicals and Books in the Efforts Rebuilding the
Crimean Tatar Identity (1991-2014)
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU – Prof. Dr. Mehmet AÇA ¤Doi: 10.13062/tdid.20151111631

131 **Yeni Pazar'da Türkçe Öğretimi: Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri**
The Teaching of Turkish in Novi Pazar:
Problems Encountered in Implementation and Solution Suggestion
Okt. Fazıl ÖZDAMAR ¤Doi: 10.13062/tdid.20151111632

145 **Siyasal Bilgilenme ve Çift-Yönlü Siyasal İletişim Bağlamında**
KKTC'de Sosyal Medyanın Demokrasi Açısından Önemi
The Importance of Social Media in TRNC within the Context of Political Information,
Two-Way Political Communication and Democracy
Öğr. Gör. Sevilay Arslan – Prof. Dr. Hikmet Seçim ¤Doi: 10.13062/tdid.20151111633

163 **Fehîm-i Kadîm'e Mâl Edilen Bir Atasözleri Kitapçığı: Durûb-ı Emsâl-i Türkî**
A Booklet of Proverbs Attributed to Fehim-i Kadim: Durûb-i Emsâl-i Türkî
Dr. Ramazan EKİNCİ ¤Doi: 10.13062/tdid.20151111634

Kitap Değerlendirmeleri / Book Reviews

187 *Altan Çetin – Galip Çağ, İbn Haldun Umranında Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*
Kazım UZUN ¤Doi: 10.13062/tdid.20151111635

191 *Gábor Ágoston, Osmanlı'da Savaş ve Serhad*
Recep Efe ÇOBAN ¤Doi: 10.13062/tdid.20151111636

193 *Mirkasım Usmanov, Kazan Şarkiyatçılığı'nın Kaderi (XX. Yüzyıl)*
Gülbahar KURTULUŞ ¤Doi: 10.13062/tdid.20151111637

196 Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi
Yayın İlkeleri ve Yazım Kuralları

Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi/Journal of Turkish World Studies
15/1 Yaz-Summer 2015

Kırım Tatar Kimliğini Yeniden İnşa Etme Çabalarında Süreli Yayınlar ve Kitaplarda Yer Alan Folklor Ürünlerinin Rolü (1991-2014)*

The Role of Folklore Products which Located in Periodicals and Books in the Efforts Rebuilding the Crimean Tatar Identity (1991-2014)

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU* – Prof. Dr. Mehmet AÇA**

Özet

Bu çalışmada Kırım Tatar folklorunun gazete, dergi ve kitaplardaki yeri ve bunların 2014'e kadarki Kırım Tatar kimliğini Kırım toprakları üzerinde yeniden inşa etme çabalarındaki rolü üzerine durulmuştur. Tespit ve değerlendirmeler sırasında Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin 2014'te Rusya Federasyonu'na ilhakından önceki döneme yani 1991-2014 yılları arasına odaklanılmıştır. Kırım'ın mevcut siyasi yapısı, dil, kültür, eğitim ve yayıncılık politikalarını da doğrudan etkilemiştir. Bu nedenle, Kırım'ın Rusya Federasyonu'na ilhakından sonra yaşanan sürecin ayrı bir çalışmada ele alınması planlanmıştır. Çalışmada, Kırım'dan temin edilen yazılı kaynaklar ve Kırım'da yapılan gözlemlerden hareketle, folklorun 1991-2014 yılları arasında Kırım Tatar kimliğini Kırım toprakları üzerinde yeniden inşa etme sürecinde nasıl bir işleve sahip olduğu ortaya konulmuştur. Çalışmada; görüşme-mülakat, gözlem ve yazılı kaynak taraması teknikleri kullanılmıştır.
Anahtar kelimeler: *Kırım Tatarları, Milli Kimlik, Folklor, Süreli Yayınlar, Kitaplar.*

Abstract

In this study, it will emphasized the place of Crimean Tatar folklore in newspapers, journals and books, and their role in the efforts rebuilding the Crimean Tatar identity on Crimean lands until 2014. During the findings and evaluations, it has focused on the previous period that the annexation of Autonomous Republic of Crimea by the Russian Federation that is focused between the years 1991-2014. Crimea's current political structure directly affected the language, culture, education and publishing policy. Therefore, it is planned to be dealt with in another study of the process that took place after the annexation of the Crimea to the Russian Federation. In this study, it is demonstrated how is a function of folklore in the process of rebuilding the Crimean Tatar identity on the Crimean land between the years 1991-2014, based on the written sources obtained from Crimea and the observations made in Crimea. In this study, interview, observation and browsing resources techniques were used.
Keywords: *Crimean Tatar, National identity. Folklore, Periodicals, Books.*

* Bu makale, TÜBİTAK tarafından 114K112 Numaralı "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Bağlamında Kırım Tatar Geleneksel Halk Kültürünün Tespiti ve İncelenmesi: Eskişehir Örneği" adlı TÜBİTAK-SOBAG 1001 Projesi kapsamında desteklenmiştir.

* Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mehmetaliyolcu@nevsehir.edu.tr

** Balıkesir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mehmetaca@balikesir.edu.tr

18 Mayıs 1944'te Kırım'dan başta Özbekistan olmak üzere Sovyetler Birliği bünyesindeki çeşitli bölgelere sürülen, bu sürgün sırasında on binlerce insanını kaybeden ve 1980'lerden itibaren yeniden vatanlarına dönmeye başlayan Kırım Tatarları, yüzyıllar boyunca üzerinde yaşadıkları Kırım'ı yeniden vatan kılmaya, milli kimliklerini bu topraklar üzerinde yeniden inşa etmeye çalışmaktadırlar. Halen geri dönüşün getirdiği sorunlarla boğuşan ve Kırım Özerk Cumhuriyeti'nde siyasi bir varlık göstermeye çalışan Kırım Tatarlarının milli kimliklerini yeniden inşa etme çabalarında başta folklor olmak üzere dil, edebiyat, kültür ve tarih araştırmalarının önemli bir yeri vardır. Günümüzde Kırım toprakları üzerinde 350.000 civarında Tatar yaşamaktadır. 1967'de başlayan ve 1980'lerin sonuna kadar bin bir güçlükle devam eden, ancak 1990'da Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra dev dalgalar halinde Kırım'a dönen Tatarlar, günümüzde çeşitli cemaat teşkilatlarına, cemiyetlere, vakıflara, kültür, sanat ve eğitim kurumlarına, milli mekteplere, üniversiteye, Kırım Tatar dili ve edebiyatı bölümlerine sahiptirler. Sahip olunan bütün bu şeylere rağmen milli kimliğin, özellikle de bu kimliğin ana unsurlarından olan Tatarcanın halen ciddi bir tehdit altında olduğunu belirtmek gerekir. Sadece bazı derslerin Tatarca okutulduğu milli mekteplerdeki Tatar dili ve edebiyatı ders saatlerinin giderek azaltılması ve ancak Rus dilinde eğitim alanların devlet kademelerinde iş bulabilmeleri nedeniyle Tatar ailelerin çocuklarının Tatar dili ve edebiyatı derslerini almaları konusunda isteksiz davranıyor olmaları özellikle de Tatarca'yı giderek zayıflatmaktadır. Üstelik 2014'ten sonra Rusya Federasyonu'nun Kırım'ı ilhakı, Tatarlar arasında geçmiş işgal ve sürgün anılarını canlandırması nedeniyle bir korku ve endişe oluşturmuş, böylece milli mekteplere ve Tatarca'ya olan ilgi daha da azalmıştır.

Vatan Kırım'a dönüş aşamasında Kırım Tatarlarının öncelikli hedefi, ne pahasına olursa olsun Kırım'a dönmek olmuştur. Bu nedenle Kırım Tatarları, milli benliği ve kültürü koruyup geliştirebilecek kurumların oluşturulması sorununa dair çözüm arayışlarını bir süreliğine ertelemek zorunda kalmışlardır. Geri dönüş süreci, Kırım Tatarları için hiç de kolay olmamıştır. İlk dönemlerde soğukta çadırlarda yaşayan, elektrik, su ve sağlık hizmetlerinden yoksun kalan Kırım Tatarları için eğitim ve kültür kurumları doğal olarak ikinci planda kalmıştır. Çok iyi bilinmektedir ki, bir toplumun yeniden ayağa kalkabilmesi ve ayakta durabilmesi için siyasi kurumlara, eğitim-öğretim kurumlarına, kültür kurumlarına ve dini kurumlara sahip olması doktorlara, hastanelere ve ilaçlara sahip olması kadar gereklidir. Vatan topraklarına dönme düşüncesine odaklanan ve bu ilk aşamayı birlik ve dayanışma ruhu içerisinde önemli ölçüde tamamlayan Kırım Tatarları, dönüş sonrasına dair herhangi bir hazırlık ya da planlama yapmadıkları için ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmışlar, geri dönüş aşamasında canlı tuttukları birlik ve dayanışma ruhunu yavaş yavaş kaybetmişlerdir. Sorunlar oldukça büyük olup siyasi ve ekonomik bir karaktere sahiptir. Siyasi ve ekonomik güçle nüfusun azlığı, dil, kültür, eğitim ve kimlik odaklı sorunların giderek artmasına da neden olmuştur. Vatana geri dönme isteğinin diri tuttuğu milli hassasiyet, geri dönüş sonrasında yavaş yavaş azalmaya başlamış, Tatar anne ve babalar evlerinde çocukları ile, Tatar öğretmen ve öğretim elemanları da okullarında öğrencileri ile Rus dilinde konuşmaya ve anlaşmaya devam etmişlerdir. Yaptığımız gözlemlerden anlaşılmaktadır ki, Tatarların bir kısmı, kendi aralarında konuşurlarken Tatarca yerine Rusçayı tercih etmektedir. Kırım Tatarlarının yaşadıkları sorunları aşmakta zorlanmalarında, milliyetçi Türk-Tatar aydınlarının 1930'larda öldürülerek, hapse atılıp sürgüne gönderilerek yok edilmiş olmaları da etkili olmuştur. Bekir Sıtkı Çobanzade, Osman Akçokraklı, Hasan-Sabri Ayvazov, Habibullah Odabaş, Cemil Kermençikli gibi milliyetçi Türk-Tatar aydınlarının ortadan kaldırılmaları ve fikirleriyle eselerinin yasaklanması, Tatarların beslenebilecekleri son derece önemli bir kaynaktan mahrum kalmalarına neden olmuştur. Bu durumun farkında olan bazı akademis-

yenler, söz konusu milliyetçi Türk-Tatar aydınlarının eserlerini yeniden yayımlamaya ve Tatar gençlerine okutmaya çalışmışlardır.

Günümüz Kırım Tatarları bir yandan siyasi ve ekonomik sorunları ile boğuşurken diğer yandan da Tatar milli kimliğini Kırım toprakları üzerinde yeniden inşa etme çabası içerisindedirler. Kırım Tatarlarının (özellikle de aydınlarla akademisyenlerin) dillerine, tarihlerine, kültürlerine yönelik çalışmaları, salt bilimsel/akademik kaygılardan kaynaklanmamaktadır. Söz konusu alanlardaki çalışmalar, bir yandan Kırım Tatarlarının Kırım toprakları üzerindeki uzun geçmişini bir kez daha gözler önüne sermeyi, öte yandan da Tatar gençlerine dil, kültür ve kimlik bilinci vermeyi amaçlamaktadır. Ukrayna yönetiminden sonra 2014 yılında tekrar Rusya Federasyonu'nun yönetimi altına giren Kırım Tatarları için köklü bir geçmişe, dile ve kültüre sahip olmak büyük bir önem arz etmektedir. Bu nedenle, bir yandan tarih araştırmalarına, diğer yandan da dil, edebiyat, kültür ve sanat araştırma ve etkinliklerine ağırlık vermektedirler. Tatar akademisyenlerin, 1930'larda Sovyet yönetimince yok edilen, hapse atılan ve sürgüne gönderilen Türk-Tatar aydınları, araştırıcıları ve edebiyatçılarının eserlerini yeniden yayımlama ve Tatar gençlerini bu eserlerle buluşturma çabası içerisinde olduklarını da özellikle belirtmek gerekir. Tatar aydınları ve akademisyenleri, sürgün yıllarında Taşkent'te yayımlanan Tatar dili, edebiyatı ve folkloru ile ilgili kitapları da Kırım topraklarında üzerinde yeniden yayımlamaktadırlar. Dil ve kültür konulu çalışmalarla çocukların eğitiminde geleneksel kültüre özgü unsurlara önem verilmekte; Tatar masalları, efsaneleri, manileri, atasözleri ve yırları ile Âşık Ömer, Gevheri gibi Anadolu sahasında da sevilen halk şairleri ve Çora Batır gibi destan kahramanları üzerinde durulmaktadır. Üzerinde önemle durulan geleneksel unsurlar arasında geleneksel Tatar mutfağı, geleneksel kıyafetler, geleneksel müzik ve eğlence kültürü, milli ve dini bayramlar da yer almaktadır. Kırım Tatarlarının köklü bir sözlü ve yazılı geleneğe sahip olduğunu göstermeye çalışan araştırıcılar öte yandan Kırım Tatarlarıyla diğer Türk boyları arasındaki kültürel birlikteliğe de önem vermeye çalışmaktadırlar.

Kırım Tatar folkloru, Kırım Tatar milli kimliğinin korunması ve Kırım toprakları üzerinde yeniden inşa edilmesine yönelik çalışmalarda önemli bir yere sahiptir. Aşağıda, milli kimliğin Kırım toprakları üzerinde yeniden inşa edilmesi sürecinde folklordan ne şekilde yararlanıldığı süreli yayınlar (Tatar dilinde yayımlanan gazete ve dergiler) ile folklor ve halk hayatı konulu kitaplardan yola çıkılarak tespit edilip yorumlanmaya çalışılacaktır. Tespit ve değerlendirmeler sırasında Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin 2014'te Rusya Federasyonu'na ilhakından önceki dönemine yani 1991-2014 yılları arasına odaklanılacaktır. Kırım'ın Rusya Federasyonu'na ilhakı ile Kırım'daki siyasi ve kurumsal yapı değişmeye bağlamış, eğitim, kültür ve bilim politikaları Rusya Federasyonu'nun izlediği siyasete göre yeniden düzenlenmiştir. Türkiye'nin, Kırım'ın mevcut statüsünü tanımaması, Kırım Tatarları, özellikle de bilim ve kültür insanları ile Türkiye Türkleri arasındaki ilişki ve etkileşimi minimize etmiştir. Kırım'ın mevcut siyasi yapısı, dil, kültür, eğitim ve yayıncılık politikalarını da doğrudan etkilemiştir. Bu nedenle Kırım'ın Rusya Federasyonu'na ilhakından sonra yaşanan sürecin ayrı bir çalışmada ele alınması planlanmıştır. Burada, sürecin Kırım Tatarlarının aleyhine işlemeye devam etmesi durumunda Kırım Tatar dili ve kültürünün büyük zararlar göreceğini, dolayısıyla Kırım Tatar kimliğini Kırım toprakları üzerinde yeniden inşa etme girişimlerinin büyük oranda duracağını belirtmekte yarar vardır.

1. Süreli Yayınlar

Kırım Tatar milli kimliğinin Kırım toprakları üzerinde yeniden inşa edilmesi sürecinde, Kırım'da yayımlanan bazı gazete ve dergilerin önemli bir yeri vardır. Bu dergi ve gazetele-

rin Rus, Ukrayn ve Tatar dillerinde yayımlandığı görülmektedir. "Yañı Dünya", "Avdet"[1], "Kırım", "Vatan Kırım", "Maarif İşleri", "Suvdag Sesi", "Hidayet" gibi gazetelerle "Ana Tili", "Nenkecan" ve "Yıldız" gibi dergilerde Kırım Tatar dili, edebiyatı, kültürü, sanatı ve tarihinin yanı sıra folklora da özel bir yer verilmiştir. Gazetelerde yer alan folklor ürünleri daha çok çocukları ve gençleri muhatap alırken "Yıldız" gibi dergilerde yer alan folklor konulu yazılar genellikle akademik bir karakter arz etmektedir.

1. 1. Gazeteler

1. 1. 1. Yañı Dünya

Kırım Tatarları, sürgünde bulundukları Taşkent'te "Lenin Bayrağı" adlı bir gazete çıkarmışlardır. 1957 yılında yayımlanmaya başlayan ve Kırım Tatar dili ile geleneklerini korumayı amaçlayan gazetede Cafer Bulğanaklı, Kerim Camanaklı, Çerkez Ali, Şakir Selim, Yunus Temirkaya, Abdulla Lâtif-zade, Cevdet Ametov, Riza Halid, Osman Ayder, Eşref Şemizade, Yusuf Bolat gibi pek çok Kırım Tatarı yazar ve şairin eserleri yayımlanmıştır. "Lenin Bayrağı", Kırım Tatarlarının ana vatanlarına dönüşlerinden sonra 1991'de Ak Mescit'te (Simferopol) "Yañı Dünya" adıyla yayımına devam etmiştir. Haftada bir yayımlanan gazetede Kırım Tatar siyasi hayatı, toplumsal hayatı, dini, örf-adetleri, kültür-sanatı, edebiyatı ve gençliği hakkında bilgi ve değerlendirmeler bulmak mümkündür. Hemen her sayısında halk kültürü ürünlerine yer veren gazetede Kırım Tatar örf ve adetlerine, atasözü ve deyimlerine, bilmecelerine, ninnilerine, tekerleme ve sayışmacalarına, rüya tabirlerine, efsane ve rivayetlerine, dini ve milli bayramlara özel bir önem verilmiştir. "Yañı Dünya", yer verdiği bu tür yazılarla daha çok Tatar çocukları ile gençlerine yönelmiş, onların Kırım Tatar gelenekleri ile sözlü kültürüne olan ilgilerini arttırmaya, onları gelenekleri ve sözlü kültür ürünlerini derlemeye ve araştırmaya teşvik etmiştir. Kırım Tatar dilinin en önemli üretimlerinden olan halk edebiyatı ürünlerine yer vermek, Kırım Tatar çocukları ile gençlerinin adı geçen gazeteyi takip etmesinde etkili olmakla birlikte gazetenin Tatar halk kültürüne verdiği önemi sadece tiraj kaygısıyla izah etmek doğru değildir. Atasözü, deyim, bilmece, tekerleme, sayışmaca konulu yazıların Tatar çocuklarının dil gelişimine ve geleneksel kültüre olan ilgilerinin artmasına olan katkıları azımsanamayacak derecede önemlidir.

1. 1. 2. Kırım (Qırım)

Adının üzerinde "Kırımnıñ Kelecegi Kırım Milletine Bağlıdır" sözüne yer veren "Kırım (Qırım)" gazetesi, kendisini "Serbest İçtimaiy-Siyasiy Cumhuriyet Gazeti" olarak tanımlamaktadır. 1989 yılından bu yana Tatar dilinde Kiril harfleriyle yayınlanan gazete zor günler yaşamaktadır. "Milliy Medeniyet", "Milliy Tasil", "İlmiy Tasil", "Milliy Tarih", "İslam Nurı" ve "Tilge İtibar-İlge İtibar" başlıkları altında Kırım Tatarlarının diline, kültürüne, tarihine, geleneksel hayatına, dini ve milli bayramlarına dair yazılara ve haberlere de yer veren gazetede Kırım Tatar milli kimliğinin temel taşlarından folklor ürünlerine de sıklıkla rastlanmaktadır. "Kırım (Qırım)" gazetesinde Kırım Tatar halk yırları, çın ve maneleri, türküleri, ninnileri, tekerlemeleri, sayışmacaları, atasözü ve deyimleri, destanları (Çora Batır), halk masalları, efsane ve rivayetleri, fıkraları (Nasreddin Hoca, Ahmed Ahay) ile halk adet ve gelenekleri hakkında çok sayıda yazı yer almıştır. Yazıların büyük bir çoğunluğu Kırım Tatar halk edebiyatı örneklerini içermekle birlikte, Kırım Tatar folklorunun Kırım Tatar çocukları ile gençlerinin yetiştirilmesindeki rolü üzerine odaklanan bazı önemli yazılara da yer verildiği

[1] Rus dilinde yayımlanmakta olup, Ocak 2009'dan itibaren bir bölümü Kırım Tatarcası ile yayımlanmaya başlamıştır.

görülmektedir. Gazetede yer alan yazılarda atasözleri ile deyimlere özel bir yer ayrılmıştır. Kırım'da çıkan ve Tatarca yayın yapan gazeteler arasında Kırım Tatar halk edebiyatı örneklerine en çok yer veren gazete "Kırım (Qırım)"dır. Kırım Tatar kimliğinin korunması ve Kırım toprakları üzerinde yeniden inşa edilmesi sürecinde folklorun öneminin ve anlamının bilincinde olan gazete, yaşamakta olduğu maddi sorunlara rağmen bu uğurda son derece önemli bir görevi yerine getirmiştir.

1. 1. 3. Avdet

1993 yılında yayın hayatına Rus dilinde başlayan Kırım Tatar gazetesi "Avdet", 12 Ocak 2009 tarihinden itibaren bir bölümünü Kırım Tatar dilinde yayımlama kararı almıştır. Okuyucu, gazeteyi internet sayfasından hem Rus hem de Tatar dilinde takip edebilmektedir. Haber ve yazılarına "cemiyet", "medeniyet" (kültür), "siyaset", "tarih", "şahıslar" ve "vaqigalar" (olaylar) başlıkları altında yer veren gazete, Kırım Tatar halk bilimi ürünlerine de yer vermiştir. Bunlar arasında "latifeler" (Ahmet Ahay, Nasreddin Hoca latifeleri), "masallar", "rivayetler", "ninniler", "atasözü ve deyimler", "halk yırları", "destan" (Kırımnıñ Kırk Batırı), "geleneksel bayramlar" (Navrez, Hıdırlez) ve "halk müziği" yer almaktadır.

1. 1. 4. Suvdag Sesi

Kırım'ın önemli şehirlerinden Suvdak'ta Rüstem Ali sayesinde yerel "Sudakskiy Vestnik" gazetesinin eki olarak Kırım Tatar dilinde yayımlanan "Suvdag Sesi", Kırım Tatar halk edebiyatı ürünlerine genellikle Suvak özelinde yer veren bir diğer gazetedir. Gazetede Nasreddin Hoca fıkralarına, manilere, masallara, halk yırlarına ve efsanelere yer verilmiştir. "Suvdag Sesi" gazetesinde özellikle eski Kırım türkülerinin unutulmaması bağlamında Kırım Tatar kimliğinin korunması ve Kırım toprakları üzerinde yeniden inşa edilmesi çabalarına halk edebiyatı ürünlerine yer vererek destek vermeye çalışmıştır.

1. 2. Dergiler

1. 2. 1. Yıldız

39 yıllık "Yıldız" dergisi, Özbekistan'ın başkenti Taşkent şehrinde 1976 yılında "almanak" olarak yayın hayatına başlamıştır. "Yıldız" dergisi, 1976 yılında bir adet, 1977, 1978 ve 1979 yıllarında ikişer adet yayınlanmıştır. Derginin süreli bir yayın şeklini alıp devamlı olarak yayınlanması, 1980 yılından itibaren olmuştur. 1980 yılı, adeta derginin miladı olarak kabul edilmektedir. "Yıldız" dergisi, 1980 yılından itibaren iki ayda bir yayınlanmaya başlamıştır. Halen Kırım'da yayımlanan dergi, Kırım Tatar dili ve edebiyatının araştırılması, öğrenilmesi ve geliştirilmesi açısından son derece önemli bir işleve sahiptir. "Yıldız" dergisi, "Yañı Dünya" gazetesiyle birlikte, Kırım Tatar kimliğinin korunması ve geliştirilmesinde ön sıralarda yer almıştır. Kırım Tatar dilinde yayımlanan tek akademik dergi olma özelliğini sürdüren "Yıldız"ın başyazarlığını 1997-2008 yılları arasında Kırım Tatarlarının meşhur şairi Şakir Selim yapmıştır. Şakir Selim'in vefatından sonra başyazarlık görevini Dilaver Osman üstlenmiştir. Edebiyatçılar, siyaset bilimcileri, dil bilimcileri, kültür araştırmacıları ile Kırım Tatarlarının sosyal ve kültürel hayatıyla ilgilenenler tarafından yakından takip edilen "Yıldız" dergisi, Kırım Tatar folkloruna özel bir önem vermiştir. Kırım Tatar geleneksel kültürünü milli kimliğin temel taşlarından olarak gören "Yıldız" mecmuasında masallara, manelere, atalar sözü ve aytımlara, tekerlemelere, sayışmacalara, ninnilere, halk şairlerine, destanlara (Köroğlu, Kozukürpeç, Çora Batır, Âşık Garip, ortak Türk destanlarının tipleri vd.), latifelere, halk yırlarına, türkülere ve efsanelere yer verilmiştir. Dergide yayımlanan yazılar, bir yandan halk edebiyatı ürünlerine yer vermiş, diğer yandan da Kırım Tatar halk edebiyatı

ürünlerini çeşitli açılardan inceleyip değerlendirmiştir. Halk edebiyatı konulu yazılarda daha çok masal, destan, atalar sözü ve aytımlar üzerinde durulmuştur. Bilimsel makalelerde masalların tasnifi ve tipleri, destanların kaynakları ve destan kahramanlarının tarihsel alt yapıları gibi konular ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

1. 2. 2. Qasevet

1984 yılından bu yana Rus dilinde yayımlanan tarih ve etnografya alanlarıyla ilgili makalelere yer veren "Qasevet" dergisinin genel yayın yönetmenliğini Şevket Kaybulla yapmaktadır. Zaman zaman Kırım Tatar halk edebiyatı ile ilgili yazıların da yer aldığı dergide zaman zaman Kırım Tatarcası ile kaleme alınan makalelere de yer verilmiştir. "Qasevet", Kırım Tatar tarihi ve etnografyası araştırmaları açısından önemli bir dergidir.

1. 2. 3. "İlmiy Kırım" Milliy Mecmua

"Elyazma Kitapları" İlmiy Araştırma Merkezi'nin yayımı olan "İlmiy Kırım"da Rus ve Tatar dillerinde yayımlanan makaleler arasında, Kırım Tatar folkloru ya da geleneksel kültürü ile ilgili makaleler de yer almıştır. Burada "İlmiy Kırım" mecmuasında yer alan Kırım Tatar folkloru konulu makalelere değinmeden önce, "Elyazma Kitapları" İlmiy Araştırma Merkezi'nin internet sitesinden söz etmek gerekmektedir. "http://tatkonvolut.at.ua/" adresli sitede "ilmiy makaleler"in yanı sıra, "Qırımtatar Folkloru" başlığı altında kaynak kişilerden derlenen Kırım Tatar folkloru ürünlerine hem yazılı hem de ses kaydı halinde yer verilmiştir. Kaynak kişileri tek tek tanıtan site, bu kaynak kişilerden derlenen Kırım Tatar halk edebiyatı ürünlerini "halq masalları", "atalar sözleri", "halq şiirleri", "tapmacalar", "halq maişiy yaşayışından", "halk yıları", "latifeler", "halq ürf-adetleri", "sayılar" (sayışmacalar), "şiirler" ve "efsaneler" başlıkları altında aktarmıştır. Kırım Tatarlarının dili, tarihi, kültürü, edebiyatı, geleneksel hayatı hakkında kaleme alınan çok sayıda makale ya da araştırmaya ve Kırım Tatar folklorundan derlemelere yer veren "Elyazma Kitapları" İlmiy Araştırma Merkezi'nin internet sitesi ile "İlmiy Kırım", Kırım Tatar milli kimliğinin korunması ve Kırım toprakları üzerinde yeniden inşa edilmesi sürecine önemli katkılarda bulunmuştur.

Kırım Tatar dilinde yayımlanan gazete ve dergilerde yayımlanan Kırım Tatar folkloruyla ilgili bilimsel çalışmalarla materyaller üzerinde çok daha ayrıntılı bir değerlendirme yapmak mümkündür. Çok daha kapsamlı bir değerlendirme, sadece Kırım Tatar dili ile yayımlanan dergi ve gazeteleri değil, Rus ve Ukrayn dillerinde yayımlanan gazete ve dergileri de kapsayacaktır. Böylesi bir değerlendirme, Kırım Tatar milli kimliğinin Kırım toprakları üzerinde yeniden inşa edilmesi sürecini birden fazla alanda ele alan bir çalışmada yer alamayacak kadar kapsamlı ve hacimli olacaktır. Kırım Tatar dilinde yayımlanan gazete ve dergilerdeki Kırım Tatar folkloru konulu yazılardan da anlaşılacağı üzere, gazete ve dergiler, Kırım Tatar kimliğinin temel taşlarından folklor ya da geleneksel kültürün bilincine varmışlardır. Yayımladıkları Kırım Tatar folkloru konulu yazılarla Tatar çocukları ile gençlerinin kendi geleneksel kültürlerini tanımalarını ve bunu koruma ve yaşatma bilinçlerinin artmasını sağlayan gazete ve dergilerin bu yayın politikalarını daha da geliştirerek sürdürmeleri Kırım Tatar milli kimliğinin Kırım toprakları üzerinde yeniden inşa edilmesi süreci açısından yaşamsal bir öneme sahiptir. Bunların yanı sıra, Kırım Tatarları Rusya Federasyonu'na ilhaktan önceki duruma geri dönebilirlerse, sadece folklora ya da geleneksel kültüre odaklanan dergilerin yayımlanmasında da yarar vardır. Bu tür dergilerde sadece Kırım Tatar folkloru değil, diğer Türk gruplarının folklorlarına ya da geleneksel kültürlerine de yer verilmelidir. Kırım Tatar folklorunun diğer Türk gruplarının folklorlarıyla karşılaştırmalı bir şekilde çalışılması, Tatar milli kimliğinin çok daha sağlam temeller üzerine oturtulmasını

sağlayacaktır. Çıkarılacak folklor konulu dergilerde, Kırım Tatar folkloru modern folklor araştırma yöntemleri ve kuramları esasında çok daha bilimsel bir şekilde ele alınabilecektir.

2. Kitaplar

Kırım Tatarları, Taşkent'te yayımladıkları dil, edebiyat, kültür ve folklor konulu kitapların önemli bir kısmını, Ak Mescit (Simferopol)'te yeniden yayımlamışlardır. Taşkent'te yayımlanan kitapları yeniden yayımlananın yanı sıra 19. yüzyılın sonları ile 1930'ların sonlarına kadar yaşamış olan ünlü Kırım Tatarı düşünürleri, yazarları, şairleri ve bilim insanlarının[2] eserlerini (kitap, makale) de yayımlamaya çalışan Kırım Tatarları, ana vatanlarını dönüşlerinden itibaren Kırım Tatar dili, tarihi, edebiyatı, folkloru ile ilgili yeni kitaplar da yayımlamışlardır. Aşağıda, 1991'den itibaren yayımlanan Kırım Tatar folkloru ve geleneksel hayatıyla ilgili bazı kitap neşirleri hakkındaki değerlendirmelere yer verilecektir. Haklarında bilgi vereceğimiz kitaplar, Kırım Tatar kimliğinin Kırım toprakları üzerinde yeniden inşa edilmesine yönelik çalışmalara, Kırım Tatar folkloru ve geleneksel hayatıyla ilgili araştırmalar esasında dil ve kültür merkezli kimlik sorunlarının aşılmasında yaşamsal katkıda bulunmuşlardır.

Cafer Bekirov, Bala Folkloru, Tavriya Neşriyatı, Akmescit 1993.

Tatar halk edebiyatı araştırmalarının önde gelen isimlerinden Cafer Bekirov'un hazırlamış olduğu "Bala Folkloru" adlı kitap "beşik yırları", "bala yırları", "bala oyun folkloru", "tezaytımlar", "bala masalları", "tapmacalar" ve "sayılar"dan oluşmakta olup Tatar çocuklarının geleneksel kültüre özgü ürünleri tanımalarını ve bunları benimsemelerini sağlamaya yöneliktir. Kırım Tatar milli kimliğinin korunması ve Kırım toprakları üzerinde yeniden inşa edilmesinde çocuk folklorunun önemli bir işlevi vardır. Çocuk folkloru ürünlerini okuyacak ve öğrenecek olan Tatar çocukları, hem dil, hem de kültür bilincine daha kolay ulaşabilecektir. Söz konusu bilinç, çocukların Tatar toplumuna duyacakları mensubiyet duygusunu geliştirecek, Tatar diline olan sevgi bağlarını çok daha güçlü kılacaktır.

İlyas Bahşış-Edem Nalbandov, Kırımtatar Halk Yırları, Tavriya Neşriyatı, Akmescit 1996.

Üç yüz elli civarında Kırım Tatar halk yırına yer veren kitaptaki ana başlıklar şöyledir: "Kırımtatar halk yırlarınıñ sözleri "akkında" (s. 5-9), "Kırımtatar halk yırlarınıñ umumiy kozden keçirilüvi" (s. 9-11), "Halk yırlarınıñ bazı janrlarınıñ hususiyetleri" (11-21), "Halk yırlarınıñ mevzu hususiyetleri" (21-22), "Halk yırları beyitleriniñ terkibiy hususiyetleri" (s. 22-23), "Halk yırlarını icra etüvdeki bozuluvlar. Yır sözleriniñ bozuluvı" (s. 24-31), "Halk yırlarını icra etüvdeki artkaçılıklar" (s. 32), "Singarmonizm kaideleriniñ bozuluvı" (s. 32-33), "Yır tekstindeki bozmalarnı tüzetüv ya da olarnı saklap kaluv meselesi" (s. 33-36), "Halk yırlarınıñ şive sözlerine münasebet meselesi" (s. 36-40), "Kırımtatar halk yırlarınıñ sözleri akkında" (s. 40-57). Kitaba alınan 350 civarındaki halk yırı "aşk yırları", "başka halklardan kelgen yırlar", "Orta Yolak yırları", "Çöl taraf yırları", "Türklerden keçken yırlar" ve "Yalı boyu yırları" başlıkları altında yer almıştır. Kitabın sonunda, kitabın yazarları olan İlyas Bahşış (s. 433-436) ve Edem Nalbandov (s. 437-440) hakkında bilgi verilmiştir.

[2] Geçmişte yaşamış Kırım Tatarı düşünürleri, yazarları, şairleri ve bilim insanlarının başında İsmail Gaspıralı, Noman Çelebicihan, Amdi Giraybay, Bekir Sıdkı Çobanzade, Osman Akçokraklı, Safer Seydahmet, Hasan-Sabri Ayvazov, Habibullah Odabaş, Osman Murasov, Cemil Kermençikli, Abdurahman Rehmi Qadrizade gibi isimler gelmektedir.

E. M. Ozenbaşlı, Aytımlar Lugatı, Simferopol 2000.

120 sayfadan oluşan kitap, Kırım Tatar dili ve halk edebiyatında önemli bir yere sahip olan deyimler üzerine hazırlanmış olup Kırım Tatar çocuklarıyla gençlerine Kırım Tatar dili ile halk edebiyatının deyimler zenginliğini sunmaktadır.

F. M. Aliyev, Antologiya Krımskoy Narodnoy Muzikı, Krımskoe Uçebno-Pedagogiçeskoe Gosudarstvennoe İzdatel'stvo, Simferopol 2001.

Rus ve Tatar dillerinde yayımlanan 600 sayfalık kitap, Kırım halk müziği örneklerine yer veren bir antoloji olup, okuyucu ve araştırıcıların dikkatlerini Kırım halk müziğine, başka bir deyişle Kırım ve Romanya Tatarlarının, Kırım Karaylarının ve Kırım Urumlarının halk müziklerine çekmektedir. Kitap, Tatar, Karay ve Urum halk müziği üzerine Kırım'da şu ana kadar yapılan en kapsamlı ve bilimsel çalışmadır. Kırım Tatar halk müziğini Kırım dışında yaşayan diğer Tatarlar (Romanya, Türkiye) ile Kırım'da yaşayan Karaylar ve Urumlar ile birlikte ele alan kitap, Kırım Tatar milli kimliğinin çok daha geniş bir zemine oturtulması çabalarına önemli bir katkıda bulunmuştur.

Şevket Asanov, Atalar Sözleri ve Aytımlar: Kırımtatar Tiliniñ Terminologik Lugatı, Kırım Devlet Okuv-Pedagogika Neşriyatı, Simferopol 2002.

Kitabında, sözlü ve yazılı kaynaklardan derlediği 3800 civarında Kırım Tatar atasözü ve deyimine yer veren Asanov, atasözü ve deyimleri Kırım Tatar alfabesindeki sıralamayı esas alarak aktarmıştır. Çalışmasının 3-9. sayfaları arasında, Kırım Tatar atasözü ve deyimlerinin içerik, yapı, konu ve işlev özellikleri hakkında bilgi veren Asanov, atasözü ve deyimler üzerine yapılan çalışmalardan da söz etmiştir. 2013 yılında yeniden yayımlanan kitap, Kırım Tatar milli kimliğinin mihenk taşlarından olan atasözü ve deyimler, Kırım Tatar çocukları ile gençlerinin bilgisine bir kez daha sunması bakımından önemlidir.

Subhi Vapiyev, Kış Akşamları: Efsane ve Rivayetler, Ocak, Akmescit 2002.

100 sayfadan oluşan kitapta, efsane ve rivayet metinlerine yer verilmiştir. Etnografya ve folklor derlemelerine yer veren kitap, Vapiyev tarafından 1989 yılında hazırlanmış olup 2002 yılında yayımlanmıştır. Söz konusu kitap, Kırım Tatarlarının etnografyası ve folkloru ile ilgili önemli materyallere yer vermekte olup, Kırım Tatar milli kimliğinin korunması ve yaşatılması adına gerçekleştirilen çalışmalara önemli bir katkıda bulunmuştur.

U. Emedova, Kırımtatar Efsaneleri, Tavriya Neşriyatı, Akmescit 2004.

U. Emedova tarafından hazırlanan kitabın 3-4. sayfaları arası "Efsaneler Diyarı" başlığını taşımakta olup Emedova tarafından kaleme alınmıştır. Kitabın "Kırımtatar Halk Efsaneleri" (s. 4-173) başlıklı kısmında 44 Kırım Tatar efsanesi, "Alim Akkında Rivayetler" (s. 174-242) başlıklı kısmında Kırım Tatarlarının ünlü kahramanı Alim Azamat Oğlu ile ilgili rivayetler, "Kırımatatar Halk Destanları" (s. 243-336) başlıklı kısmında ise "Köroğlu", "Kozukürpeç", "Tairnen Zore", "Aşık Garip", "Nar Kamış", "Kerem ve Aslıhan", "Çorabatır", "Arzu ve Gamber", "Arzınen Gamber (Variant)" adlı halk destanları yer almıştır. Anılan kitap, içerdiği efsane, rivayet ve destan metinleri ile Kırım Tatar halk edebiyatını Tatar çocukları ile gençlerine öğretmeyi ve sevdirmeyi amaçlamıştır.

Keriçke Ketseñ, Kazantipke Tiye Ket (Keriç Yarımadası Kırımtatarlarınıñ Atalar Sözleri ve Aytımları), (Toplağan S. Vapiyev-K. Koñguratlı Useinov-F. Cepperova), Ocak, Simferopol 2004.

Kitap, Kerç Yarımadası'nda yaşayan Kırım Tatarlarından derlenen atasözü ve deyimlere yer vermektedir. Sayıları oldukça az olan Kerç Yarımadası Tatarlarından derlenen atasözü ve deyimlere yer veren kitap, Kırım Tatarlarının Kerç Yarımadası'ndaki varlığını atasözleri ve deyimler üzerinden ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir.

D. Osmanova-C. Karikov, Qırımnıñ Çöl Yırları, Simferopol 2005.

Kırım'ın Çöl (Kuzey) lehçesine ait 50 civarında halk yırının sözlerine ve notlarına yer veren kitap, sözlü gelenekten yapılan derlemelere esaslanmakta olup, Kırım Tatarlarının, özellikle de Nogayların folkloru ve halk yırları ile ilgilenen herkes için önemli bir kaynaktır.

Riza Fazıl, Alim-Kırım Yigiti. Alim Akkında Hatırlavlar, İkayeler, Rivayetler, Kırım Devlet Okuv-Pedagogika Neşriyatı, Simferopol 2005.

Riza Fazıl tarafından kaleme alınan kitap, Kırım Tatarlarının ünlü halk kahramanı Alim Azamat Oğlu ile ilgili hatıraları, hikayeleri ve rivayetleri içermektedir. İki bölümden oluşan kitabın birinci bölümü (s. 9-178) Tatar dilinde kaleme alınmış olup Alim hakkındaki rivayetleri, hikayeleri, hatıraları, makaleleri ve yırları, Rus dilinde kaleme alınan ikinci bölüm (s. 180-300) ise Belarus yazarı S. A. Kaçioni'nin "V Debryah Krıma" adlı kitabında yer alan Alim'le ilgili sayfalar, Prof. N. A. Popov'un "Alim-Kırım Aydamağı" adlı romanından parçalar ve Kefeli araştırmacı V. Kilessan'ın kitabından bölümleri içermektedir. Kitap, vatanlarına avdet eden Kırım Tatarlarının kendi geçmişlerine olan ilgisizliğe bir cevap olarak kaleme alınmıştır. Tatar çocukları ile gençlerinin Kırım Tatar tarihinin milli kahramanlarını bilmelerini, yakından tanımalarını isteyen Riza Fazıl, hazırlamış olduğu bu kitabıyla Kırım Tatar milli kimliğinin Kırım toprakları üzerinde yeniden inşa edilmesine yönelik çalışmalara önemli bir katkıda bulunmuştur.

Yakub Kerim, Kuçük-Uzen Tarih, Etnografiya, Dolya Neşriyatı, Akmescit 2006.

1975 yılında Özbekistan'dan ana vatan Kırım'a ilk dönen Tatar grubu arasında yer alan Yakub Kerim, Aluşta'ya bağlı Ulu-Uzen köyünde dünyaya gelmiş fakat 1943 yılında köyünün Alman askerleri tarafından işgal edilmesi üzerine bütün köy ahalisi ile birlikte Kuçük-Uzen'e göç etmek zorunda kalmıştır. 18 Mayıs 1944'te diğer bütün Kırım Tatarları ile birlikte Kırım'dan sürülmüş, 1975'e kadar Özbekistan'ın Fergana bölgesinde yaşamak zorunda kalmıştır. Asıl mesleği makine mühendisliği olan Yakub Kerim, Kırım'a döndükten sonra Akmescit'e yerleşmiş ve Kırım Tatarları davasına hizmet etmeye başlamıştır. Türkiye'deki araştırıcı ve yazarlara örnek teşkil edeceğini düşündüğümüz ve Kuçük-Uzen özelinde Kırım Tatarlarının coğrafyası, geleneksel hayatı ve kültürü ile sürgün öncesi, sırası ve sonrası tarihi hakkında oldukça önemli ve değerli bilgi ve yorumlar içeren kitabın "Kuçük-Uzen Koyü" (s. 13-34) ve "Kuçük-Uzenniñ Medeniy Merkezleri" (s. 35-55) başlıklı bölümleri, içeriği ve yorumları ile Kırım Tatar milli kimliğinin Kırım toprakları üzerinde yeniden inşa edilmesi süreci açısından ayrıca önemlidir. "Kuçük-Uzenniñ Medeniy Merkezleri" başlığı altında verilen Kuçük-Uzen Köyü'ndeki 1917 Ekim Devrimi öncesi sosyal hayatın biçimlendiği ve yaşandığı sosyal ve kültürel ortamlar (cami, kahvehaneler mektep, kaynak, berber dükkânı, fırıncılar, ustahaneler, kasaplar) ve evlenme gelenekleriyle ilgili bilgiler, Kırım Tatar milli kimliğinin yeniden inşa edilmesi ve korunmasına yönelik çabalara önemli bir model sunmaktadır.

R. İ. Muzafarov, Kırımtatarlarınıñ Atalar Sözleri, Simferopol 2007.

Kitap, sürgün edilen Kırım Tatarlarını iskân etmek ve sosyal-kültürel açıdan geliştirmek amacıyla oluşturulan Kırım Muhtar Cumhuriyeti Milletlerarası Münasebetler ve Sürgün Edilen Vatandaşlar Komitesi'nin tahsis ettiği para ile yayımlanmıştır. Kitapta, sözlü gelenekten derlenen Kırım Tatar atasözlerine, konu/tema sınıflandırması yapılarak (halk, vatan, birlik, emek, zanaat, bilgi akıl, dil, vd.) Rusça tercümeleriyle birlikte yer verilmiştir (s. 8-141). Kitabın Rus dilinde kaleme alınan giriş kısmında, Kırım Tatarları ve atasözleriyle ilgili bilgiler de yer almıştır (s. 3-7).

Nuzet Umerov, Kırımtatar Halk Masalları ve Efsaneleri, Etnos, Kiyev 2007.

Kitapta, 53 adet Kırım Tatar masal ve efsanesine yer verilmiştir. Bu masal ve efsanelerden bazıları, kendisi de bir masal yazarı olan Nuzet Umerov tarafından kaleme alınmıştır. Kitapta yer alan masal ve efsane metinleri, Danila Kononenka tarafında Ukraynacaya tercüme edilmiştir. Nuzet Umerov örneğinde de anlaşılacağı üzere, Kırım'da masallar sadece sözlü gelenek tarafından oluşturulmamakta, bazı yazar ve şairler tarafından da yeni yeni masal metinleri oluşturulmaktadır. Bazı isimlerin de geleneksel masalları yeniden işledikleri ve işlenmiş bir şekilde yayımladıkları görülmektedir. Masal yazma ve geleneksel masalları yeniden işleyerek yeniden yayımlama çabaları sadece çocuklara hoşça vakit geçirtmek ve onları eğlendirmek amacı taşımamaktadır. Yazılan ya da işlenen masal metinleri, geleneksel değer yargılarının Kırım Tatar çocuklarına masallar üzerinden aktarılmasını da sağlamaktadır.

Rustem Suleymanov, Masallar, Tarpan, Akmescit 2007.

Dedesi ve ninesinden dinlediği masalları yazıya geçirerek yayımlayan Rustem Suleymanov, bu kitabı ile dedelerle ninelerin anlattıkları masalları genç nesillere aktarmıştır. Suleymanov, doksan sayfalık kitabına her biri bir sayfayı geçmeyen doksan civarında masal sığdırmıştır. Doksan civarında kısa kısa masallara yer veren kitap, Kırım Tatar halk masallarının genç nesillere aktarılması bakımından önemlidir.

Kerim Camanaklı-Amet Useyin, Kırımtatar Halk Masalları, Kırımdevokuvpedneşr Neşriyatı, Simferopol 2008.

Kerim Camanaklı (1905-1965) ve Amet Useyin (1918-1942) tarafından II. Dünya Savaşı arifesinde yayımlanan ve 1930'larda düzenlenen derleme gezileri sırasında derlenen masal metinlerini içeren kitap, 2008 yılında yeniden yayımlanmıştır. Kitabın 3-5. sayfaları arasında yer alan "Vatanğa Alıp Kelgen Uzun Yol" başlıklı kısım Nuriye Kerim Kızı Camanaklı Emirsuinova tarafından kaleme alınmıştır. "Kırımtatar Masalları" (s. 8-31) kısım ise Kerim Camanaklı tarafından yazılmıştır. Bu kısımda bazı masal metinlerinin nerede ve ne zaman kimlerden derlendiği hakkında bilgiler verilmiştir. 1930'larda derlenen ve İkinci Dünya Savaşı arifesinde yayımlanan masal metinleri, 2008 neşrinde günümüz Kırım Tatarcasına uyarlanmıştır. Kitapta sadece Kırım Tatar masallarına değil, "Kozukürpeç", "Nar Kamış", "Tairinen Zore", "Âşık Garip" gibi Kırım Tatar halk destanlarına da yer verilmiştir.

Cafer Bekirov, Kırımtatar Halk Ağız Yaratıcılığı Hrestomatiya, Kırımdevokuvpedneşir, Simferopol 2008.

Kitap, Bekirov'un 1988 tarihli "Kırımatatar Halk Ağız Yaratıcılığı" adlı kitabına nazaran daha kısa olup Tatar halk edebiyatı türleri ve biçimleri ile bunlar üzerine yapılan çalışmalardan söz etmeksizin "destanlar", "halk yırları", "halk masalları", "efsaneler", "atalar sözleri ve aytımlar", "balalar folklorından numüneler", "çın ve maneler" ve "Alim akında rivayetler" başlıkları altında Tatar halk edebiyatı ürünlerine yer vermektedir. Derslik olarak hazırlanan kitap, Tatar çocukları ile gençlerinin Tatar milli kimliğinin temel taşlarından halk edebiyatı ürünlerini tanımalarını ve sevmelerini sağlamaktadır.

Yakub Kerim, Ulu-Uzen ve Ulu-Uzenliler, Etnografiya, Tarih, Kırımdevokuvpedneşir Neşriyatı, Akmescit 2009.

Yakub Kerim'in Ulu-Uzen köyünün tarihini, etnografyasını, geleneksel hayatını anlatan bu kitabı, tıpkı bir önceki kitabı "*Küçük-Uzen Tarih, Etnografiya*" gibi Kırım Tatarlarının tarihine, etnografyasına, geleneksel hayatına ve folkloruna Ulu-Uzen özelinde ışık tutmaktadır. Ulu-Uzen köyünün 1917 öncesi esnaflarına, cemaat merkezlerine (cami, kahvehaneler, mektep, Ulu-Uzen klubü), çocuk oyunlarına, atasözlerine, türkülerine, fıkralarına (Ahmet Ahay, Osman Ağa ve Nasreddin Oca fıkraları), düğün adetlerine, lakaplarına, geleneksel

yemeklerine, bayramlarına (Ramazan, Kurban, Yılbaş, Hıdırlez ve Derviza bayramları ile Aşir künü), takvime bağlı örf-adetlerine de yer veren kitap, Kırım Tatar milli kimliğinin Kırım toprakları üzerinde yeniden inşa edilmesi sürecine, bakış açısı ve içeriği ile önemli katkılar sunmaktadır.

Köroğlu: Destan, (İşlegen, tertip etken ve neşirge azırlağan İ. A. Kasumov; Muarrir N. S. Seytagaye), Kırımdevokuvpedneşir, Simferopol 2009.

1935 yılında Kırım'da derlenen ve yıllarca Bakü'deki el yazması arşivlerinde saklanan Köroğlu destanı, 2009 yılında Akmescit'te (Simferopol) Latin ve Kiril harflerinde basılmıştır. Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de yaşayan Kırım Tatar yazarı Yakup Zeki, Köroğlu destanının Kırım Tatar varyantını Kırım Tatar halk sözlü sanatları meraklısı İvan Çobanov'dan dinleyerek 1935 yılında Latin alfabesinde yazıya geçirmiştir. Yakup Zeki'nin yazıya aldığı destan, onlarca yıl boyunca ne Kırım'da, ne de Bakü'de yayımlanmıştır. Köroğlu destanının elyazması aslı şu anda Bakü Fuzuli Enstitüsü'nün arşivinde saklanmaktadır. 1935 yılında derlenip de yayımlanmadan kalan Köroğlu Destanı'nın yıllar sonra Kırım'da yayımlanması, sürgün edildikleri ana vatanlarına dönen Kırım Tatarları için özel bir öneme sahiptir. Yakup Zeki tarafından derlenip de yıllarca Azerbaycan'da kalan Köroğlu varyantının Kırım'a dönüşü, Kırım Tatarlarının yıllar sonra yeniden ana vatanlarına dönüşünü hatırlatmaktadır.

Gülser Canay, Kırımnıñ Sönmegen Ateşi, Tezis, Akmescit 2009.

Bulgaristan'da yaşayan Kırım Tatarlarından derlenen folklor ürünlerine yer veren kitabın "kiriş sözü" kısmını Bulgar bilim adamı Stoyan Antonov kaleme almıştır. Gülser Canay tarafından yazılan "Kırımnıñ Sönmegen Ateşi" (s. 11-39) adlı giriş bölümü Kırım Tatarlarının dili, kültürü ve sosyal hayatı ile ilgili bilgileri içermektedir. Kırım Tatar dilinde Latin harfleriyle yayımlanan kitaptaki folklor ürünleri "şıñlar (çıñlar)-maneler", "Tatar sofra duası", "qına yoy şıñları", "efsane", "yırlar" (türküler), "oyunlar", "asker yırları", "Qırımtatar adetlerinen bağşı yırlar", "Navrez bayramı", "tapmacalar", "atalar sözleri ve aytımlar", "fıkralar, masallar" ve "meşur qırımtatar aşları" başlıkları altında verilmiştir. Kitabın sonunda ise yırcılar ve hikâyeciler listesi yer almıştır. Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelerek orada yaşayan bir Kırım Tatarının hazırlamış olduğu bu kitap, Kırım toprakları dışında yaşayan Tatar gruplarından olan Bulgaristan Tatarlarının folklorları ve geleneksel kültürü hakkında bilgi vermesi bakımından önemlidir.

Yakub Kerim, Kuru-Uzen Zamanlar, İnsanlar, Takdirler, Kırımdevokuvpedneşir Neşriyatı, Akmescit 2011.

Kuru-Uzen köyünün tarihini, etnografyasını, geleneksel hayatını anlatan kitap, Yakub Kerim'in 2006 ve 2009 tarihli diğer kitapları gibi, Kırım Tatarlarının tarihine, 1917 öncesi etnografyasına, geleneksel hayatına ve folkloruna Kuru-Uzen özelinde ışık tutmaktadır. Kuru-Uzen cemaat merkezlerine (cami, kahvehane, mektep, Kuru-Uzen klubü, berber dükkânı, ekmek fırını, kasap, vd.), çocuk oyunlarına, atasözlerine, türkülerine, fıkralarına (Ahmet Ahay, Osman Ağa ve Nasreddin Oca fıkraları), düğün adetlerine, lakaplarına, geleneksel yemeklerine, bayramlarına (Ramazan/Oraza, Kurban, Yılbaş, Hıdırlez ve Derviza bayramları ile Aşir künü), takvime bağlı örf-adetlerine ve yağmur dualarına da yer veren kitap, Kırım Tatar milli kimliğinin Kırım toprakları üzerinde yeniden inşa edilmesi sürecine, bakış açısı ve içeriği ile önemli katkılar sunmaktadır.

Sabriye Kandımova-Nuzet Umerov, Kırımatatar Edebiyatı Kütüphanesi Halk İcadı (Masallar, Efsaneler, Destanlar), Svit Neşriyatı, Lvov 2012.

Olga Gumenuk tarafından kaleme alınan "Kırımtatar Folklorınıñ Epik Janrları" (s. 5-23) başlıklı girişten sonra kitapta sırasıyla "Masallar" (s. 49-186), "Efsaneler" (s. 187-274), "Destanlar" (s. 275-357) yer almıştır. Kitaba alınan destanlar "Kör Oğlu", "Kozukürpeç", "Tairnen

Zore", "Âşık Garip", "Nar Kamış", "Kerem ve Aslıhan", "Çorabatır" ve "Arzı ve Gamber"dir. Kitapta Olga Gumenuk tarafından kaleme alınan girişle Kırım Tatar halk edebiyatı ürünlerinin (s. 361-635) Ukraynacasına da yer verilmiştir. Kandımova ile Umerov'un kaleme aldığı ve Kırım Tatar masalları, efsaneleri ve destanlarına bir kez daha yer veren kitap, Kırım Tatar halk edebiyatı ürünlerinin Tatar çocukları ile gençlerine yeniden sunulması ve onların Tatar halk edebiyatının bilincine ve zevkine varabilmeleri açısından oldukça önemlidir.

Cafer Bekirov, Nesillerden Nesillerge Miras, FLP Lemeşko K. A. Neşriyatı, Akmescit 2012.

Yayına U. Edemova tarafından hazırlanan kitapta, "Edebiyat Hrestomatiyası" (Taşkent 1971), "Tatar Folkloru" (Taşkent 1975), "Destanlar" (1980), "Kırımatatar Halk Ağız Yaratıcılığı" (Taşkent 1988), "Bala Folkloru" (1993) gibi son derece önemli kitapların yazarı olan Kırım Tatarı folklorcu Cafer Bekirov'un, Kırım Tatar çocuk folkloru ile ilgili bazı çalışmaları yer almıştır. Kitapta yer alan şu başlıklar kitabın içeriği hakkında fikir sahibi olmayı sağlayacaktır: "Kırımtatar Bala Folkloru" (s. 11-14), "Beşik Yırları" (15-17), "Bala Oyun Folkloru" (s. 22-27), "Tezaytımlar" (s. 28-31), "Bala Masalları" (s. 32-35), "Bala Masallarından Numüneler" (s. 36-52), "Tapmacalar" (s. 52-61), "Balalarnıñ Sevimli Şairleri" (s. 62-124), "Balalarğa Bağışlanğan Üç Eser" (s. 125-158). Kırım Tatar folklorunun önde gelen araştırıcısı Cafer Bekirov tarafından kaleme alınan bazı çalışmaları içeren bu kitap, Kırım Tatar çocuklarının, milli kültürünün temel taşlarından olan halk edebiyatı ürünlerinden yararlanılarak yetiştirilmesini, onların geleneksel kültürden zevk almalarını sağlamayı amaçlayan bir eserdir.

Asan Muradasılov, Halk Ağız Yaratıcılığı Rivayetler, Kırımdevokuvpedneşir, Simferopol 2012.

48 sayfalık kitabın "Kiriş Söz"ü Asan Muradasılov tarafından kaleme alınmıştır. "Rivayetler" (s. 6-28) başlıklı birinci bölümde 28 adet rivayet yer almıştır. Her bir rivayetin sonunda rivayetin kimlerden dinlendiğine dair bilgi verilmiştir. Kitabın "Omür Vakiaları" (s. 30-45) başlıklı ikinci bölümünde altı adet hatıra yer almıştır.

Kırım Tatar halk edebiyatı metinlerine ve incelemelerine yer veren bu ve buna benzer kitapların yanı sıra çocuklar için hazırlanan Kırım Tatar masal kitaplarından da söz etmek gerekmektedir. Çocukların isteyerek dinleyebilmeleri ve anlayabilmeleri, onlara verilmek istenen mesajları çok daha başarılı bir şekilde aktarmaları, milli ve evrensel değerlerin aktarımında diğer halk edebiyatı türlerine göre çok daha elverişli olmaları nedeniyle sık sık masallara başvurulmaktadır. Çocuklar için resimler eşliğinde hazırlanan bu tür masal kitapları, Kırım Tatar milli kimliğinin yeni nesillere aktarılması ve öğretilmesi açısından son derece yararlı olmaktadır. Kırım'da çocuklar için Tatar dilinde yayımlanan bazı masal kitapları şunlardır:

Ne İçün Horaz ve Tavuk Bir Kümeste Yaşaylar: Kırımtatar Halk Masalı, (Neşirge azırlağan: Milara Sattarova-Saniye Sattarova), Dola, Akmescit 2002; Matuv Oğlan: Masal, (Halk masalını işlegen E. Muslimova, resimlegen: A. Mujdabayev), Ocak, Akmescit 2002; Tılsımlı Yüzük: Masal, (Neşirge azırlağanlar: S. Harahadı-B. Bekirova), Ocak, Akmescit 2002; E. Muslimova, Zoraki Yigitlik: Halk Masalı, Ocak, Akmescit 2002; Altın Başnen Hıyar Baş: Masal, Ocak, Akmescit 2002; Beşsalkım Bey: Masal, Ocak, Akmescit 2002; Kiçkene: Masal, Ocak, Akmescit 2002; Tılsımlı Yüzük: Halk Masalları, (Tertip etken ve neşirge azırlağanlar: U. Edemova-M. Abdulganiyeva), Tavriya neşir, Akmescit 2006; Altın Alma: Kırımtatar Halk Masalı, (E. İzetov-U. Edemova), Kırımdevokuvpedneşir, Simferopol 2008; Açkoz Han: Kırımtatar Halk Masalı, (E. İzetov-U. Edemova), Kırımdevokuvpedneşir, Simferopol 2008; Buyuk-Lambat Masalı, (N. K. Emirsuinov), Kırımdevokuvpedneşir, Simferopol 2012.

Kırım Tatar masallarının yanı sıra Azeri, Türkmen, Özbek, Gagauz, Başkurt, Türk, Bulgar, Tacik, Moğol ve Ukrayn masallarının da çocukları için Kırım Tatarcasına tercüme edilerek yayımlandığı görülmektedir.

Sonuç

1991-2014 yılları arasında Kırım'da Tatar dilinde yayımlanan gazete ve dergilerin Kırım Tatar folkloru konusunda son derece duyarlı oldukları, Tatar çocukları ile gençlerine milli değerleri aktarma çabalarında folklora önem verdikleri görülmektedir. Önemli bir kısmına elektronik ortamda da ulaşılabilen bu dergi ve gazetelerin Kırım Tatar milli kimliğinin Kırım toprakları üzerinde yeniden inşa edilmesine yönelik çalışmalarda önemli bir görev üstlendikleri ve bu görevlerini bütün olumsuzluklara rağmen başarılı bir şekilde yerine getirdikleri görülmektedir.

Kırım'da Tatar dilinde yayımlanan sadece bir akademik dergi bulunmaktadır. Sürgünlük yıllarında Taşkent'te çıkarılmaya başlanan "Yıldız" dergisi, vatana avdetten sonra da yayımını sürdürmüştür. Kırım Tatar folkloru ve geleneksel kültürü ile ilgili akademik yazılara da yer veren derginin bu görevi, tek başına yerine getirmesi mümkün görünmemektedir. Bunun için de koşullar ilhak öncesine döndüğü takdirde, sadece Kırım Tatar folkloru ve geleneksel kültürünü içeren derleme ve inceleme yazılarına yer veren bir folklor ya da kültür araştırmaları dergisinin yayımlanması gerekmektedir. Böyle bir dergi, bir yandan alana ilgi duyanların sayısını, diğer yandan da akademik çalışmaların sayısını ve kalitesini arttıracaktır. Kalitenin artabilmesi için de dergi etrafında toplanacak olan akademisyenlerin Türkiye'deki ve Batı'daki folklor araştırmalarını yakından takip etmesi gerekecektir. Böylesi bir dergi, Tatar akademisyenlerin modern folklor araştırma teknik ve yöntemlerinden daha iyi bir şekilde yararlanmalarını sağlayacaktır. Sadece folklor ya da kültür araştırmalarına odaklanan bir dergide aynı zamanda Kırım Tatar folkloru ile diğer Türk topluluklarının folklorlarını karşılaştırmalı bir şekilde ele alan çalışmalar da yer alabilecektir. Bu tür bir derginin yayımlanabilmesi için, yaşanan bütün olumsuzluklara rağmen, başta Türkiye olmak üzere, diğer Türk devletlerindeki folklorcularla işbirliğine gidilmesinde yarar vardır.

Kırım'da 1991-2014 yılları arasında Tatar dili ile kaleme alınan çok sayıda kitabın yayımlandığı görülmektedir. Bunlar arasında, çok sayıda Kırım Tatar folkloru ile ilgili kitap yer almaktadır. Görülebilen kitaplardan anlaşıldığı kadarıyla Kırım Tatar folkloruyla ilgili kitaplar, genellikle metin neşretmeyi amaç edinmiştir. Bunlardan bazıları, benzer metinlere yer vermektedir. Kırım Tatar folkloru ve halk hayatı ile ilgili kitapların genellikle Türkiye'de ve Batı'da kullanılan modern folklor araştırma teknikleri ve inceleme yöntemleri kullanılarak hazırlanmadığı, bu tür kitaplarda daha çok metinlere odaklanıldığı, çok daha işlevsel sonuçlara ulaşmayı sağlayabilecek çözümlemelere gidilmediği görülmektedir. Ancak, Yakub Kerim tarafından hazırlanan ve "Kuçük-Uzen", "Ulu-Uzen" ve "Kuru-Uzen" özelinde Kırım Tatarlarının geleneksel hayatı ve kültürü hakkında önemli bilgi ve yorumlar sunan kitaplar, hem içerikleri ve yöntemleri hem de Kırım Tatar milli kimliğinin yeniden inşası sürecine katkıda bulunabilecek veriler sunmaları bakımından oldukça önemlidir. Kitapların Kuçük-Uzen, Ulu-Uzen ve Kuru-Uzen'deki cami, mektep, kahvehane ve akarsu kıyısı gibi 1917'ye kadar sosyal hayatın ahenk içerisinde sürdürülmesini sağlayan ve başlı başına eğitim kurumları olan sosyal kurumlar hakkındaki tespit ve yorumlarından günümüz Tatar aydınları ve eğitimcileri mutlaka yararlanmalıdırlar.

Kırım'da yayımlanan folklor içerikli kitapların önemli bir kısmını çocuklar için hazırlanan masal kitapları oluşturmaktadır. Yeniden işlenerek resimler eşliğinde yayımlanan masallar, Tatar çocuklarına dil ve kültür sevgisi aşılamakta, milli ve insanı değerlerle donanmalarına vesile olmaktadır. Kırım Tatarı yazarlar, sadece Kırım Tatar masallarını değil, diğer

Türk grupları ile diğer dünya milletlerinin masallarını da Kırım Tatarcasına tercüme ederek Tatar çocuklarına sunmaktadırlar. Bu durumda, Tatar çocuklarının dünya üzerinde yaşayan bütün toplumların benzer değerler sistemine sahip olduklarını fark etmelerine vesile olmaktadır.

1944'te sürüldükleri ana vatanlarına ancak uzun bir süreden sonra dönebilen ve Kırım toprakları üzerinde Hıristiyan Ruslar ve Ukraynlarla birlikte Tatar ve Müslüman kimliğiyle yaşamaya çalışan Kırım Tatarları, siyasi ve ekonomik sorunların yanı sıra, dil ve kültür merkezli sorunlar da yaşamaktadırlar. Bu sorunlar, 2014'teki ilhakla birlikte giderek büyümüştür. Sorunların bilincinde olan Tatar aydınlar ile akademisyenler, 1991'den itibaren yoğun bir yayın faaliyeti başlatarak Tatar dilinin yeniden kültür, eğitim ve bilim dili haline getirmeye çalışmışlardır. Tatar dilinde yayımlanan kitapların sayısına göz atıldığında, bu çabanın, hiç değilse bir kültür dili oluşturma aşamasında umut verici olduğunu söyleyebiliriz. Milli mekteplerdeki Tatar dili ve edebiyatı derslerinin saatlerinin giderek düşürüldüğü, üniversiteler tarafından yayımlanan akademik dergilerde yayımlanan makalelerin neredeyse tamamının Rus ve Ukrayn dillinde olduğu, mezun olanların istihdam edilememesi nedeniyle üniversitelerdeki Türk ve Tatar dili ve edebiyatları bölümlerine gelen öğrencilerin sayısının her yıl azaldığı bir ortamda Tatar dilinin bir eğitim ve bilim dili haline gelmesinin şimdilik mümkün olmadığını söylemekte bir sakınca yoktur. Bu olumsuz durum, 2014'teki ilhakla birlikte çok daha belirgin bir hal almıştır. Bu durumda Tatar milli kimliğinin korunması ve Kırım toprakları üzerinde yeniden inşa edilmesi sürecinde folklor ve geleneksel kültür bir umut haline gelmektedir. Bu durum, büyük bir çoğunluğu artık kendi vatanlarında yaşamakta olan Kırım Tatarlarını, siyasi ve ekonomik güçten yoksun olmaları nedeniyle daha çok edebiyatı ve folkloru olan bir toplum haline getirmektedir. Sovyetler Birliği döneminde Türk topluluklarının siyasi ve ekonomik güçten, eğitim ve bilim dilinden mahrum, fakat folklorları bakımından zengin topluluklar olduğu düşünüldüğünde, Kırım Tatarları için bu durumun pek de farklı olmadığı görülecektir. Kırım'ın Rusya Federasyonu tarafından ilhakının, Kırım toprakları üzerinde yeniden bir eğitim ve bilim dili olmaya çalışan Kırım Tatarcasının geleceğini olumsuz bir şekilde etkileyeceği ortadadır.

KAYNAKÇA

- ALİYEV F. M. [2001]. *Antologiya Krımskoy Narodnoy Muziki*, Simferopol: Krımskoe Uçebno Pedagogiçeskoe Gosudarstvennoe İzdatel'stvo.
- ASANOV Şevket [2002]. *Atalar Sözleri ve Aytımlar: Kırımtatar Tiliniñ Terminologik Lugatı*, Simferopol: Kırım Devlet Okuv-Pedagogika Neşriyatı.
- BAHŞIŞ İ. - NALBANDOV E. [1996]. *Kırımtatar Halk Yırları*, Akmescit: Tavriya Neşriyatı.
- BEKİROV Cafer [1993]. *Bala Folkloı, Akmescit*: Tavriya Neşriyatı.
- ____, [2008]. *Kırımtatar Halk Ağız Yaratıcılığı Hrestomatiya*, Simferopol: Kırımdevokuvpedneşir.
- BEKİROV Cafer [2012]. *Nesillerden Nesillerge Miras*, Akmescit: FLP Lemeşko K. A. Neşriyatı.
- CAMANAKLI K. - USEYİN A. [2008]. *Kırımtatar Halk Masalları*, Simferopol: Kırımdevokuvpedneşr.
- CANAY Gülser [2009]. *Kırımnıñ Sönmegen Ateşi*, Akmescit: Tezis.
- EMEDOVA U. [2004]. *Kırımtatar Efsaneleri*, Akmescit: Tavriya Neşriyatı.
- FAZIL Riza [2005]. *Alim-Kırım Yigiti: Alim Akkında Hatırlavlar, İkayeler, Rivayetler*, Simferopol: Kırım Devlet Okuv-Pedagogika Neşriyatı.
- KANDIMOVA S. - UMEROV N. [2012]. *Kırımatatar Edebiyatı Kütüphanesi Halk İcadı (Masallar, Efsaneler, Destanlar)*, Lvov: Svit Neşriyatı.

- KASUMOV İ. A. - MUARRİR N. - SEYTAGAYE N. S. [2009]. *Köroğlu: Destan*, Simferopol: Kırımdevokuvpedneşir.
- KERİM Yakub [2006]. *Kuçük-Uzen Tarih, Etnografiya*, Akmescit: Dolya Neşriyatı.
- ____, [2009]. *Ulu-Uzen ve Ulu-Uzenliler, Etnografiya, Tarih*, Akmescit: Kırımdevokuvpedneşir.
- ____, [2011]. *Kuru-Uzen, Zamanlar, İnsanlar, Takdirler*, Akmescit: Kırımdevokuvpedneşir.
- MURADASILOV Asan [2012]. *Halk Ağız Yaratıcılığı Rivayetler*, Simferopol: Kırımdevokuvpedneşir.
- MUZAFAROV R. İ. [2007]. *Kırımtatarlarınıñ Atalar Sözleri*, Simferopol.
- OSMANOVA D. - KARİKOV C. [2005]. *Qırımnıñ Çöl Yırları*, Simferopol.
- OZENBAŞLI E. M. [2000]. *Aytımlar Lugatı*, Simferopol.
- SULEYMANOV Rustem [2007]. *Masallar*, Akmescit: Tarpan.
- UMEROV Nuzet [2007]. *Kırımtatar Halk Masalları ve Efsaneleri*, Kiyev: Etnos.
- VAPIYEV Subhi [2002]. *Kış Akşamları: Efsane ve Rivayetler*, Akmescit: Ocak.
- VAPIYEV K. - USEINOV K. - CEPPEROVA F. [2004]. *Keriçke Ketseñ, Kazantipke Tiye Ket (Keriç Yarımadası Kırımtatarlarınıñ Atalar Sözleri ve Aytımları)*, Simferopol: Ocak.